

ТЕШЊАРСКИ ПАСОТЊА

ГОДИНА V

23. АВГУСТ 1991.

БРОЈ 10

Киша

Свадбу чине Дунаво и Сава,
Окумили валовиту Дрину
Старог свата Скадарско језеро,
А девера кишу из облака.
Сви се свати били искупили,
Али нема кише из облака.
Поручује киша из облака:
„Ој, Бога вам, Саво и Дунаво,
Не могу вам у сватове доћи,
Јер се спремам Ваљеву на вашар!“
(1852)

Љубомир П. НЕНАДОВИЋ

ВАЉЕВО, МАЛО СУТРА

Тешњар пре и после рата

Нема среће само ко неће.

Некима се и посрећило, али да је старој чаршији баш толико и баш те среће требало – није лако потврдити. Јер, већ и по имену тесно с менама времена везана, њена је судбина пола века истрајавала у јасној неслози са важећом историјом. Бивало је, тако, да баш за време тешког живота под ненародним режимом Тешњар стиче и одмиче, буја, лепша и боемише, а погодило се, не случајно, да кроз епо-

ху која је општенародним самозабавом градила бољи живот, исти сокаци буду упуштени испод црте урбане пристojности.

Дође и доба мудролије зване суживот, што је, ваљда, скраћеница за сурогат живота. И, први пут, инфраструктурно оперисана чаршија с неким новим газдама на делу поче да игра на карту корисног прилагођавања упорном терању бриге на весеље. Обрнувши обрт наопако, Тешњар постаде бескрајна трака за спасоносно убијање времена које је, види се, једино чиме још његови редовни, безнадежно незапослени походници, по својој вољи располажу. Уз просечно скромни чепарац, да бар увече забораве, бар до ујутро, понеки младалачки аргумент више против заборављања. Кад су већ све остало неки други од њих оставили негде другде, ту су шарени излози, кафићи и покер-апарати у приватном, друштвеном и мешовитом власништву. Широки избор, мали асортиман и спасоносна песмица „Млади то воле“.

У складу са успостављеном хармонијом понуде и потражње, о Тешњару се много прича а мало разговара. Можда је то, уосталом, и боље, јер се баш пред једним кафићем недавно дошло до незгодне дијагнозе нашег разговорног надвикивања: Таман смо лепо сели, кад оно – почесмо да разговарамо! Али зато се прича о младима у Тешњару већ неколико година премеће у озбиљну тешњарологију, са теоријама које се зову „стаза слонова“, „култно место“, „промотивни моменат“, „грегарни мотив“ и сличним, још шупљикавијим.

И не само због тога, такозвана шира друштвена заједница већ пето лето уводи у тешњарску гужву привремене мере које се зову „Тешњарске вечери“. Смишљене са намером да популаришу обновљено градско језгро, да помогну очувању старих заната, да прошире туристичку понуду, да свим укуси свих генерација овдашњег грађанства пруже понеко задовољство у пријатном амбијенту и да, што пре, увере и велику и малу привреду да је тако нешто не само потребно него, може бити, и корисно – „Тешњарске вечери“ понајвише су омануле у овом последњем, у побуђивању интереса заинтересованих за сарађивање и зарађивање. Тек ове године, с програмом који почиње после првог а завршава се пре другог оближњег рата – то им никако неће успети. Јер, времена су озбиљна, кажу озбиљни људи. Као да, после Горбијевог хапшења, није крајње неозбиљно рећи да је време озбиљно. Време је, уосталом, увек било врло озбиљно, само смо га озбиљно несхватили, чучећи у предсобљу живота. Сад смо зрели за туршију у шпаизу.

У тамо неком свету, који се вековима правио тако да интереси пишу програме, а без могућности да програми прописују интересе, коришћење при-

родних и културно-историјских бисера у све могуће сврхе одавно је постало добар посао. Тамо далеко би као невероватан „бисер“ зазвучао податак да у целом Тешњару, законом заштећеном културно-историјском комплексу, комплетна култура нема ни 1 m² простора за било шта. Јер, тамо још не важи наше оверено правило да за културу треба имати духа а за посао њуха; за политику слуха а за уметност укуса. Безосећајни, какви су, они би нам саветовали да јубиларне, пете „Тешњарске вечери“ завршимо лицитацијом за ексклузивног организатора шестих. Па, ако се чак и пословично пословни Тешњарци не јаве, да се исте и не праве. Како њима, тако и нама!

Пре но што дођемо до ма каквог краја, ваља упозорити: Отворите или затворите прозоре и двери! Вечерас почињу „Тешњарске вечери“!

Бранко ЛУКИЋ

Тешњарско вече 1988.
(Снимио Душан Јовановић)

Тешњарске вечери 1991.

Петак, 23. август

18.00 Отварање изложбе слика Споменке Алечковић у бутику „Сан“.

18.00 ЗАБАВИШТЕ – Игре за децу на Тргу војводе Мишића.

19.00 Музички тобоган Миње и Саше Суботе (Позорница на Кеју I устанка).

19.30. Отварање изложбе „Накит и кићење“ Музеја из Вршца у галерији ваљевског Народног музеја.

20.30 Отварање изложбе сликара из Вршца у Галерији 34.

21.00 Концерт хора „Абрашевић“ из Ваљева.

Субота, 24. август

2 20.30 Дегустација и проглашење најбољих ракија; Промоција вршачких вина.

21.00 Староградске песме и романсе. Учествују: Душан Јакшић, Горица Поповић, Оркестар „Данилушка“.

22.00 Концерт младих музичара Ваљева. Учествују: Маријана Мијановић, клавир, Ирена Благојевић, флаута, Ана Радановић, флаута, Тања Вељковић, флаута (Галерија 34).

Недеља, 25. август

22.00 Песници у Тешњару. Учествују: Милорад Бурић, Љубица Милетић, Петар Пајић (Галерија 34).

СПОНЗОРИ

Стамбена задруга „СТАН“ Ваљево

Предузеће „БОСИС“ и Магазин „ТРЕНД“
СРБИЈАНКА-ВАЉЕВО

„КАРИЋ БАНКА“ Београд – Филијала Ваљево
Ваљевска пивара „ЈЕДИНСТВО“

Предузеће „ЕЛЕКТРОПРОМЕТ“ Ваљево

Понедељак, 26. август

21.00 Концерт КУД „Градац“ (Позорница на Кеју I устанка)

22.00 34 SASION BAND – JAZZ-ROCK – BIG HITS (Галерија 34)

Уторак, 27. август

21.00 Рок концерт. Учествују: Sound makers из Вршца и „У шкрипцу“ из Београда (Позорница на Кеју I устанка).

22.00 Промоција књиге Tom Waits „Поглед кроз прозор метроа“. О књизи говори Драган Тодоровић, новинар (Галерија 34).

Среда, 28. август

21.00 Концерт народне музике. Учествује Ансамбл „Свилен конац“ (Позорница на Кеју I устанка).

22.00 Концерт младих музичара. Учествују: Ирена Рабасовић, клавир, Ирена Благојевић, флаута, Ана Радановић, флаута, Тања Вељковић, флаута (Галерија 34).

Четвртак, 29. август

21.00 Концерт у извођењу Александра Штукеља из Београда и група Deltatronic и Fats danse compa-ny из Ваљева.

22.00 Позоришна представа „Вински кабаре“ позоришта из Шапца (Галерија 34).

Петак, 30. август

19.00 Лутка представа „Паткица“ (Позорница на Кеју).

22.00 Вече цеза секстета Јована Маљковића и Марија Михајловића; Модна ревија у организацији ТИП „Дива“ и Студија „Мода“ (Позорница на Кеју I устанка).

Субота, 31. август

17.00 Туристичка презентација општине Вршац (Хотел „Гранд“)

20.00 Позив на бербу – промоција Вршачке бербе грочја.

Учествују: Винко Лозић и Тамбурашки оркестар. Концерт КУД „Жарко Зрењанин“ из Вршца (Позорница на Кеју I устанка).

21.00 Позоришна представа „Јеси дош’о да ме видиш?“ у извођењу Вршачког позоришта (Позорница на Кеју).

Недеља, 1. септембар

21.00 Додела еколошких признања „Бели нарис“ и „Црни чичак“; Концерт фолклора КУД „Абрашевић“ из Ваљева (Позорница на Кеју I устанка).

Пратећи програми

Тешњарски фијакер, улични свирачи, улични сликари, панорамско разгледање града.

ИЗ НОВИНАРСКЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

О Новаку, Бобовцу, Милу воскару...

„Радња се затвара. Робу можете подићи до 1.8.“. Ово је писало неједнаким словима на картону, окаченом у излогу једне од најстаријих обућарских радњи у Тешњуру, а можда и у Ваљеву. Стари Новак Милошевић, који је до последњих дана јула поправљао ципеле и са муштеријама знао сатима занимљиво и сликовито да прича о временима, људима, женама, морао је да устукне пред старошћу.

Тихо, скоро незапажено, једног јутра је из центра Тешњара нестао најживописнији излог – сарачки, Живорада Бобовца. Нема више кожных, искићених амова, седала, каишева, бичева да сведоче о тако скупоценом и лепом умећу, али и о неким другим временима. Срећом, Живо-

рад Бобовац је још увек сарач. Морао је да исели радњу и породицу у једну малу, дворишну двособну кућицу на врху Тешњара. И ту је подстанар. Град тражи трајно решење и за породицу Бобовац и за сарачку радњу, вероватно једну од последњих у ваљевском крају.

Умро је Миле Пошарац, воскар. Мајстор свог заната, показао је свима како се мора и може бринути о традицији и умећу. Његов локал и радионица заблеснули су међу првим објектима Тешњара када у његов овдашњи живот нико није веровао. Зграда, радионица са радњом Мила Воскара, од када је саграђена није претрпела никакве измене. Пошарци су добри домаћини, чувају традицију али знају да осете и приме новине овог времена. Покојни Миле Пошарац, поред свећа за све намене, лицидерских срца, брзо је понудио у свом излогу и оне новодизајниране свеће, миришљаве, лакиране. Оно што се као сувенир доноси из белосветских градова Европе. Сав тај труд, свест о вредности заната био је довољан залог да његову радњу настави син Драган.

ЊЕГА ВИШЕ НЕМА: Воскар Миле Пошарац умро је између прошлих и ових Тешњарских вечери

Ове три кратке приче три су судбине тешњарских занатлија. Полако али сигурно стари занати умиру. Сетимо се, колико је доскора било опанчара, кројача народних одела, сарача, ткача, воскара... Нестају занатлије и њихове радње, остаје тек по један или ниједан. Град још није нашао начин да овај процес заустави. Тек се нађе панично у напору да спаси ако је то могуће, у последњем тренутку, оно што је остало. А остало је мало. Остаде нам Тешњар пуст, а препун неких „модерних“ кафића и ресторана бучне музике са касета и неизбежних „подијума“.

Неимари

Духовну академију као аутор потписује архитекта Предраг Ристић, кога можда више знамо по занимљивим духовним пројектима у којима је неимарство тек само један сегмент. Човек који познаје Ваљево, заљубљеник и врсни познавалац Тешњара, обликовао је и једну од будућих знаменитости града.

Не мала неимарска задужбина, по свему судећи остаће нам и од сликара Милића од Мачве, односно Милића Станковића. То је објекат, ненадано и неплански никао на улазу у Тешњар, одмах поред Јадарског моста, који се

НАКИТ
ОД ЗЛАТА И
ДИЈАМАНАТА
ИЗ ИЗРАЕЛА
Парфимерија „Нарцис“
на Десанкином Венцу

I.D.C.

подуже гради, уз све спорове и недоумице, као прави чардак, на шта и асоцира, а највероватnije је то и била намера овог сликара-маштара. Та грађевина, чардак, замак, све више плени поглед. Да ли ће око њега бити мегдана, не знамо. Власник је Боксерски клуб, за сада. И то је нека племенита, витешка вештина.

А на Видраку, подаље од очију, већ је под кровом можда један од најлепших и најамбициозније замишљених ресторана који би требало да нам оживе старе градитељске вредности и стилове. Замислио га је Предраг Којић. Одмах изнад Павиљона, у хладу шуме, на њеном самом ободу, и избором локације асоцира на светост одмора у природи.

Нека за овај пут остане забележено и то да је Ваљево добило, на узвишеници петог пука, први пут у својој историји, прави Ватрогасни дом. Као пројектант потписује га архитекта Оливера Миладиновић, Ваљевка.

Добијен рат

„Ни један урбаниста, ни један архитекта не може ћуте прећи преко чињенице да више хиљада људи јавно протестује против изградње било чега у парку код Дома омладине” – речи су Душана Арсенића, члана Извршног савета на једној од седница на којој је разматрана петиција грађана Ваљева да се на поменутом простору не гради управна зграда Пензионо-инвалидског осигурања „са простором за дневни боравак старих”. Никада у својој историји Ваљево није имало тако масовно изречен суд о једном конкретном потезу урбаниста и власти. Да толико људи, преко 6000, свесно и одлучно да свој потпис и тиме кроз петицију исказе неслагање, догађај је без преседана. Обележио је, сигурни смо, својим значајем и последицама, целу ову годину.

Овим чином отпора, наплаћене су и све досадашње грешке власти и најпослушније професије – урбанистичке. Тешко је не закључити, да је управо овај случај израз нарасле свести грађана о њиховом граду, каквог га желе и доживљавају али и свести да се много грешило и да су учињене грешке које се не могу исправити. Наплаћено је тако подизање силоса у кориту Колубаре, унакажене обале ове реке стовариштима и складиштима, изгубљени простори ушћа Градца у Колубару, свето место настанка наше највеће реке, бесмислене и никада ваљано аргументоване доградње старих здања, адаптације, и оно најтрагичније – рушења!

Када су актери ове срећом прекинуте изградње на платоу код Дома културе покушавали да одбране уговорен посао и уплаћена средства извођачу, најчешће су спомињали да је то једина слободна локација, да ће град добити кроз плаћене накнаде средства и да уреди тај плато, да грађани не знају шта губе и како је то објект који ће украсити тај део града, сада запуштен и неугледан. Грађани су, са своје стране, храбро бранили право на шеталиште уз обалу реке, право на тај срећом сачувани слободан простор са парком у центру града. Бранили су истину да ништа није толико скупо као тај празан, слободан градски простор. Испоставило се за тих нешто више од месец дана да се чак ради и о фалсификовању основних урбанистичких докумената; да у два маха једно од Скупштинских већа нема слуха за мишљења преко шест хиљада својих суг-

рађана; да чак ни републичке урбанистичко-грађевинске инспекције не могу издати решење о забрани градње иако је реч о фалсификату...

Грађани су овај рат добили, изгубили су га професионалци.

Колико је драгоцен та свест грађана Ваљева о свом граду, најбоље и најсликовитије је потврђено у једној од градских емисија Радио Ваљева. На вест да је почела градња Дома пензионера у парку код Дома омладине, кренула је лавина телефонских позива, протеста, али и предлога где би то било упутније градити како би се сачувала та ретка оаза мира, зеленила и простора у центру Ваљева. Ваљевци су ову битку добили не само као грађани већ и професионално, као анонимни урбанисти.

Ђура се враћа

У хлад липа на Десанкином венцу враћа се поново Ђура са својом трафиком. Да се врати трафика и њен домаћин Ђура (Драган Ђурић) тражило је својим потписима 160 грађана. „Ђурина” трафика биће слична оној „Ђукиној”, са суседног трга.

О локацијама

Или је место погрешно или грађевина не ваља, па није ни чудно што је ту изграђена – најчешћи је коментар оних који заинтересовано покушавају да осматре у целини здање Ваљевске банке у пасажу према Десанкином венцу. Ова дилема, сигурно је, биће мање уочљива али ће се родити нова поводом још једног здања – Духовне академије у улици Војводе Мишића, преко пута команде Гарнизона. Стешњена између једне од најлепших грађанских кућа с почетка века, „куће са каријатидама”, и лошијег издања нововремене архитектуре, стамбене зграде на спрат, ова амбициозно замишљена Академија архитекте Предрага Ристића говори доста и о немоћи града да мудро и благовремено промисли где градити овакве задужбине за сва времена. Посматрачу и пролазнику поглед на могуће двориште унутар Академије даје унапред какву-такву сатисфакцију јер понекад наметнути простор може бити и изазов, подстицај. У сваком случају, и овако изабрана или изнуђена локација за Духовну академију потврђује да нам у граду нема ни правог места ни правог начина да се, колико-толико, уложи труда и знања за одлуке овакве врсте. А те одлуке треба да се донесу и за место будуће Библиотеке и ко зна шта све још без чега Ваљево неће моћи.

ПРЕД ЗАВРШЕТКОМ: Зграда Духовне академије
(Снимио Душан Јовановић)

Откриће трга

Ништа није тако изненађујуће лепо у Кнез Милошевој као тај тргић испред магацина – стоваришта ДИВЕ. Када је поплочана ова трговачка улица одједном је тај занемарени, којекаким шупицама заграђени простор, отворио неке нове могућности града и, наравно, саме улице.

ДИВА се досетила, осетила је вредност трга. Уређењем фасаде запушеног али добро очуваног магацина, отварањем преко лета правог базара на отвореном, простор је оживео. Ускоро ће највероватније бити садржајно још привлачнији и атрактивнији. Уређена златара, ускоро и крчма „Љубовија“, привлачиће много више посетилаца на овај простор не само због трговине.

Зграда, која се гради у самом углу, поред магацина, иако тек у зачетку, већ ствара знатижељу. Архитекта Тихомир Дражић испројектовао је за власника, Ратибора Јелића занимљиво здање које ће имати полукружну настрешницу и локал према пјачети као равнотежу ренесансном балкону на кући Деспотовића, чији лавови одједном добише прави сјај и значај. Извесно је да ће на овом тргићу бити постављена и фонтана изливена од новчаних кованица које су грађани сакупили у прошлогодишњој акцији Радио Ваљева. Све је ту, готово као у доба Ренесансе.

Није нам отуда био ни чудан мали, угодни разговор професионалних заљубљеника позоришта Мирослава Трифуновића и Бранка Лукића о томе како би тај тргић са магацином као позориштем био чудо невиђено. Ко зна, можда ће се и то кад-тад десити.

Конак Грбовића

Група виђених и имућних, осведочених заљубљеника Ваљева затражила је помоћ од Завода за заштиту споменика културе да се нађе најпогодније место и реконструише трагично срушени Грбовића Конак. Предлагали су да се то уради на простору садашњег Тадића млина,

ГРБОВИЋА КОНАК: Да ли ће бити обновљен?

код обновљене Иловачића воденице. Ипак је предложена боља локација, у Тешњару, где је иначе и био овај Конак. Уместо у садашњој улици пред Основном школом, Грбовића конак биће највероватније наново подигнут на платоу код Дисконта ДИВЕ, на самом улазу у Тешњар. Намера је хвале вредна, посебно када се зна да је тај конак пре рушења детаљно „снимљен“ захваљујући Предрагу Којићу и ондашњим стручњацима Народног музеја који нису могли да спрече његово рушење.

Ново на Градцу

И на обалама Градца овог лета добро су дошле новине. На пензионерској плажи, код Криве врбе, отворен је кафић и дућан за неопходне sitнице. Иако је лане почела из-

градња повећег ресторана код великог Новаковића млина, код велике уставе, он није почео са радом. Хтели – не хтели, Градац почиње да живи и онај свакодневни живот града, али у правој природи. За летњих врућина и до хиљаду људи проведе дан на сеновитим обалама реке. Њихово присуство озбиљно отвара низ дилема. Најзначајнија је, како помирити неизбежне урбане услуге и услове за „недирнутом природом“.

Можда је права мера ствари све оно што се дешава код Иловачића воденице, посебно са рестораном КОД ВИДРЕ. Отворен овог пролећа у брвнари, са дрвеним клупама, на пријатној и ненаметљивој тераси изнад захуктале реке са синијама унутар брвнаре, храном испод сача, свежом пастрмком из јаза, одушевљава све који су боравили у њему. Желимо овом необичном ресторану на предивном месту дуг живот. И да не посустане ни преко зиме, понајвише – да одржи квалитет услуге.

Стара запустела стамбена зграда крај јаза
(Снимио Душан Јовановић)

Трафике

Букина трафика, поновно подигнута на месту где је и некад била, на Тргу Војводе Мишића, биће свагда мера ствари за ове мале дућане, сваштарнице, продавнице свега и свачега али понајпре дувана и штампе. Отуда нам се чине занимљивим сви покушаји да се у њиховом обликовању добије нешто ново, по лепоти и умећу оно што је вредно имати и о њему забележити бар који редак. Са посебним задовољством скрећемо пажњу на ДУВАН-ову трафику „21“ у Карађорђевој улици, преко пута Београд-кафана. Аутор, Небојша Анић, вешто ускладивши излог са унутрашњим поновљеним обрасцем изгледа трафике, мудро је предвидео и то да трафика сутра добије и телефонску говорницу, евентуално и који столић да се попије кафа. Из ДУВАН-а најављују и амбициозно замишљену трафику на Јадру, уместо садашње неугледне код самоуслуге.

Тип киоска све чешћи је и за ђевабџинице али и за мале, успутне дућане. Типски изглед ђевабџинице ГАРФИЛД код прве основне школе леп је пример како ти мали слободни објекти могу бити пријатно изненађење а не ругло. Како ће изгледати типски објекти-кућице КОНГРАП-а, на Пијаци, њих 30-так, већ купљених на лицитацији, знаћемо вероватно већ ове јесени. Биће то уједно трећи јединствено замишљени и планирани Центар за услуге и занатске делатности у нашем граду. Прва два: на Кеју, ауторског тандема Максимовић-Максимовић, и у Колубари II Мишка Обрадовића, својим потпуно ауторским решењима, успешно су потврдили сарадњу градских служби и архитеката. Надамо се да ће и трећи Центар, на Пијаци, бити потврда већ осмишљене политике према приватном предузетништву. Остаје да ДУВАН и ПОЛИ-

ВРЕДНОСТ
СА КОЈОМ СТЕ
СИГУРНИ ЗАУВЕК
У парфимерији „Нарцис“
на Десанкином Венцу

I.D.C.

ТИКА, најчећи власници оваквих објеката, почну са заменама садашњих неугледних лимених „сандучара“, прво у центру. Добро су дошле и адаптације локала у зградама, као што је леп пример са локалом у приземљу стамбене зграде под заштитом, у улици Иве Лоле Рибара 23, која је

овог лета реконструисана, а приземље издато ПОЛИТИЦИ за трафику.

Љиљана ЉИЉАК

ПАЧИЈА ШКОЛА — У Ваљеву је у дужем временском периоду радила једна посебна школа, Ваљевци су је звали **Пачија школа**. То је, у ствари, било дечје забавиште. Организовала га је Персида Вићентијевић, свештеничка кћерка, која је касније своју кућу у Улици војводе Мишића 30 поклонила ваљевској цркви. Госпојца Перса, како су је Ваљевци звали, била је једно време и наставница Ваљевске гимназије.

Ово је фотографија Пачије школе из 1908. године. Колико смо могли да утврдимо од све деце у животној је само пензионисани службеник ваљевске општине Александар Аца Лазић, који сада има 86 година. Ваљевци га лако препознају, јер се за ових 83 године „уопште није ни мало променио“. Ено га у маринској униформи, седи у првом реду с леве стране на земљи, а у руци му нека свеска или књига.

Фотографију је сачувала породица Михаила Мике Вујића, сина Николе гвожђара. И Михаило је на овој фотографији.

Бора ВУЈИЋ

ТЕШЊАРСКИ КОНЗУЛАТ У ШТУТГАРТУ

Десеторо деце имали су родитељи Васе Стаменковића

Ако вас пут нанесе у Штутгарт па не можете да се снађете у овом немачком велеграду или вам треба ма какав савет — потражите Васу Ваљевца. Он ће вам свакако бити на услузи. Васа је, како рече један гастарбајтер, најпознатији странац у Штутгарту. Милан Трешњић, некадашњи наш конзул у овом граду, писао је у „Новостима“ да је на спрату његовог кафе-бара био клуб Југословена и да Васа за то није наплатио ни једну једину марку.

Ко је Васа Стаменковић, човек кога у Ваљеву знају по надимку Керефека или Летећи? Пре неколико дана у

Штутгарту замолили смо га да нам понешто каже о себи:

— Рођен сам у Тешњару, у сиромашној породици. Било нас је десеторо деце. Сада изгледа невероватно да је у Ваљеву, у оно време, било много породица које су имале по седморо, деветоро, па и више деце. Читава моја породица становала је у само два одељења што нам, ипак, није тешко падало. Јесте се тешко живело, али се није роптало. Сви смо по нешто радили. Ја сам продавао по кафанама ораснице и крофне, специјалитете које је моја мајка изванредно правила. Тако се сиротиња довијала. Од малих ногу учили смо се да чинимо нешто корисно. То ми је касније

много помогло, лакше сам се сналазио за време рата у Немачкој где сам отишао као седамнаестогодишњак.

– Иначе, пре рата сиромашне породице лакше су живеље лети него у зиму. Од Ђурђевдана до јесени ми клинци ишли смо боси и по читав дан хватали у Колубари рибу које је у оно време било у изобиљу. Сваки дечак хватао је по два-три килограма дневно. Тако је читава породица имала шта да једе.

**СЕРАФИМ У ТЕШЊАРУ,
ПРЕ 14 ГОДИНА**

ИЗМЕЂУ ДВА ВРЕМЕНА

Ваљево, маја

– Видиш, негде после првог светског рата био је то главни трговачки крај Ваљева, јер је ту пролазио и главни пут из Босне, Љубовије, Азбуковице, Сребрнице, Зворника... После кризе 1929. године, када су пропали готово сви трговци и занатлије, трговина се преселила на другу страну Колубаре, у Кнез Милошеву улицу – казивао ми је Светислав – Света Радосављевић, председник другостепеног грађанског већа Окружног суда, рођени Ваљевац, док смо прелазили мост и улазили у Бирчанинову улицу да овом главном „артеријом“ најстаријег дела града обиђемо нема сведочанства и живе сведоке једног времена на измаку.

Нашао сам га у његовој канцеларији, у суду, читао је неки дебели предмет.

– Читаш, читаш!

– А шта ћу јадник, читам од првог разреда основне школе, па ћу тако до пензије, осуђен сам да стално морам да читам!

Отац му је био трговац, који је у оној кризи такође пропао, па се преквалификовао у кафеџију. Пролазили смо поред млечног ресторана, где је некада био биоскоп „Благојевић“, први у Србији, и сећања су већ почела да пристижу.

– Био сам шести разред гимназије, девојчици сам казао да идемо у биоскоп. Коштао је четири динара, по подне, а увече шест. Неће отац ни да чује. Ја, вели, нисам двадесет година гледао биоскоп, па ми ништа не фали, неће ни теби. Да ти дам четири динара? Па јел' знаш брајко-

– Надимак Керефека дао ми је чика-Која, бојација. Он је познавао сву тешњарску децу, знао њихове навике и свима давао надимке. Видео је да сам ја обећењак па ми је једном рекао да само изводим неке керефеке. И тако ми остаде надимак.

– И поред тога што смо лоше живели, ја се радо сећам тог доба свог живота. Било је и лепих ствари за које су најзаслужнији ондашњи имућни трговци Милан Матић, Бранко и Милан Јовановићи, Спасоје Спасојевић, Мирко Васиљевић... Они су нам за Божић и Врбицу даровали по одело и ципеле. Сећам се и да смо летовали на Дивчибарима у организацији др Драгана Јовановића. Ми сиротињци необично смо волели др Мишу Пантића и Миљка Кораћа. Посебно ми је у сећању остао др Пантић, кога су сви звали сиротињска мајка. Сећам се да ме је мајка неколико пута водила код њега на преглед и да никада није узео ни динар. Ето, ја сам сад, хвала Богу, ситуиран човек, али се ипак не либим што сам тако живео. Са посебним уважавањем спомињем имена другова из детињства: Пула кочијаша, Јована Мутића, Рада Радовића... Једноставно, то време и своје другове не могу да избришем из сећања. Многи од њих су изгинули на сремском фронту, њих посебно уважавам, о њима често причам својој деци.

На слици: Васа Стаменковић са грчком принцем Катарином, супругом принца Александра Карађорђевића.

Сл. Ј.

вићу, да за те паре можемо да купимо четири килограма хлеба, породица цео дан да једе! Било нас је петоро деце, ја најстарији, сваког јутра чекало ме је седам пари ципела да их очистим... Показашу ти бакалницу, коју је тата држао. Са шест-седам година радио сам код њега у радњи. Памтим добро, дође сељак, каже дај ми за динар шећера. То се некад носило кући као чоколада. А пази, биле су ситне и крупне коцке. Ако је имао више деце, куповао је ситне. Јер, њих је за динар 14 у фишеку, а крупних десет...

Радосављевић је иначе био сјајан фудбалер, још у гимназији добио је надимак „Жонглер“, са 16 година играо је у првом тиму ВСК-а, левог бека, неки пут и халфа, многи

ми Ваљевци кажу да је био талентованији од Бобе Михајловића и Мише Павића. Али, каријеру на том плану није наставио.

– Да одем из Ваљева? Па ја бих се без ове калдрме спарушио као биљка, за 24 часа!

Родио се овде, у Тешњуру, 1920. године, и дан-данас станује ту, никада није хтео да пређе на леву обалу реке, у

НАКИТ
ОД ЗЛАТА И
ДИЈАМАНТА
ИЗ ИЗРАЕЛА
Парфимерија „Нарцис“
на Десанкином Венцу

I.D.C.

новији, модернији део града. Питао сам га за разлог. Одмахнуо је руком.

– Они тамо су свилени, то је свилени квартал...

И погледа ме, готово мало увређено, као да је хтео да ми каже: зар ти мене таквим сматраш!

Антене и медањаци

Одједном, овај благи, племенити човек, који је тако сигурно деловао једним својим унутрашњим миром, преобрази се пред видиком похабаних, оронулих, трошних кућерака, чардака с поређаним саксијама мушкатли и минђушица, полутрулих, поцрнелих ћепенака, кривудастих сокака, напуштених магази и замандаљених ханова.

– Ваљево нашег босоног детинства! – узбуђено прошапута, ухвативши ме чврсто за руку.

Време није стало. На крововима патиниране ћерамике густа шума телевизијских антена, улица закрчена паркираним колима. Тешњар што се приљубио уз десну обалу

Мост код „Гранда“ пре десетак година
(Снимио Мирослав Јеремић)

Колубаре, последње стециште, заветрина занатлија. Бербери, кројачи, абације, сарачи, лимари, казаније, вуновлачари, воскари, фирмописци, бојације, на једној кућици пише: „Свећарска и медичарска радња“.

– Шта му је ово друго? – запитао сам судију.

– Заборавио си? – осмехну се. – Ту се продају колачи од меда, медањаци, сећаш се!

Смена у времену је очита. Тамо где је био лимар сада је књиговезница, бакалница коју је држао Радосављевићев отац претворена је у женски фризерски салон, пекара је прерасла у радњу радио-маханичара, у старом, чувеном бифеу „Илија Бирчанин“ сместио се модни кројачки салон. „Кљештавица“, која је између два рата представљала елитну кафану, дугачки, приземни, нахерени кућерак, преграђена је у некакве станчиће.

Кретали смо се Бирчаниновом улицом, одозго, у посети Ваљеву кога више нема. У броју 45 становао је најстарији Ваљевац, Милош Кораћ, бивши гвождарски трговац, умро у 101. години, недалеко сабласно зврји жута кућа, власништво трговца Јовановића, званих Аћевци, који су пропали у кризи двадесетдевете године, број 25 једна од најстаријих зграда Ваљева, у којој је била механа „Ковачев хан“, у дворишту зјапе нахерене штале за коње, разбијени прозори у доњем делу закуцани су даскама, у близини је још једна руина, пре овог рата била је ту јавна кућа, у броју 2 правео је опанке Чедо Софронијевић, тамо даље, у улици Лоле Рибара (некада Кнез Михаилова) још стоји кафана „Мали Париз“, како се звала и пре рата, али то није тај „Мали Париз“ када га је држао Милан „Џамбас“, умро пре 3-4 године...

– Нема више тог света – уздише судија. – Рецимо, чика Спасоје Спасојевић, трговац шљивом, извозник, никада није могао нешто добро код куће да поједе или попије ако не довуче госта. Његова кафана била је „Шумадија“, које такође више нема. Седи испред ње и чека у заседи. Најбољи пријатељ. Куда си кренуо, пита. У варош, каже овај. Немој, шта ћеш тамо, хајдемо богати до мене, стигла ми нека „ружица“ из Жупе, прави мелем. Или: да скокнемо на час до мене, спремила ми жена пасуљ, прсте да полижеш! Некога је увек морао да повуче собом. Умро је и он, пре 4-5 година...

Има ли кога живог из те гарде?

Преко пута нестале „Шумадије“ писало је: „Драгиша Секулић, Ужичанин, казанијска радња“.

Осуђени на одумирање

– Ех, какве сам разне судове правео – роморио је Драгиша. – Тепсије, шерпе, лонце, бакраче, вангле за мешање хлеба, казане за маст, цезве, бокале за воду, наравно све од бакра. Али нас је индустрија збрисала, и сада сам пао на прављење казана за печење ракије, за сељаке, такозване лампеке. А да знате какве сам фуруне градио за купатила, с тушевицама, све док нису бољери измишљени и ушли у употребу. И ту сам прошлост...

Родио се у Годичеву, селу код Косјерића према Дебелом брду. Отац му је погинуо 1914. код Лазареваца, мајка умрла исте године од тифуса. Остало је њих седморо сирочића, али њихова кућа била је стара задруга, коју су чинили деда и још два очева брата, сви скупа двадесеторо на једном месту. Чувао је стоку, козе и овце, завршио основну школу, па је једног дана рекао старијем брату да га одведе некуд на занат, у град. Овај га је довео у Ваљево, 1924. године, и предао га казанији Јакову Петровићу да код њега учи. Дуг и трновит му је био животни пут све до четрдесет пете, када је основао сопствену радњу.

– Како ми иде? Никако. Изумиру ови послови, млади неће да уче овај занат, и не само мој, и код других је исто. Нико нема више од једног шегрта. И тако, полако се гасимо, а и порез је удешен да то убрза. Шездесет осма ми је година, имам само једног радника, годишње плаћам десет до дванаест милиона старих динара порез! Зар не бисмо ми старији могли да имамо неке олакшице?

У Тешњару је забрањена градња, општина настоји да га конзервира. Код грађана је дилема. Да ли да се сачува та прошлост Ваљева или да се руши. Многи сматрају да су те страћаре извор прљавштине...

За судију колебања нема. Он остаје у свом Тешњару, онаквом каква јесте, на другу обалу неће, јер тамо су свилени, а он је босоног гацао по овој калдрми, дубоко, нераскидиво везан с њом...

(ПОЛИТИКА, 6. мај 1977)

Жика ЖИВУЛОВИЋ СЕРАФИМ

КАФЕ-ПОСЛАСТИЧАРНИЦА

„СТАРИ ГРАД“ У ТЕШЊАРУ

У УЛИЦИ ЛОЛЕ РИБАРА 3-5.

Када ноге отежају од шетње по улицама
Тешњара одморите се уз:
сладолед, колаче, жито, воћне салате,
кафу и остале посластице.

Специјалитет куће је **воћни
сладолед-куп.**

За посебне поруџбине торти, колача или
припремање деџих рођендана у нашем
локалу, позовите на телефон: 30-633 или
дођите лично да се договоримо!

Мост према „Гранду”, овог августа
(Снимио Душан Јовановић)

РЕСИМИЋ ДОБОШАР

Поново у књигама излази проза Драгише Васића о чијем се књижевном делу, након његове смрти, 1945. године, углавном ћутало. Разлог – пишево политичко деловање у предратном и ратном периоду. Наново се у најбоља Васићева књижевна остварења сврстава и прича „Ресимић добошар”. Има доста критичара који је сматрају антологијском. Иако никад није поуздано доказано, остало је до данас уверење да је јунак те прозе истинска личност, шта више – да је био житељ Ваљева.

Чланак о добошару Ресимићу објављен је у емисији Радио Ваљева „Из старог Ваљева” још 14. XII 1972. године.

Тогa врелог поподнева 12. јуна 1951. године, педесетак Ваљеваца гурало се у холу биоскопа „Синдикат” да купи карте за неки интересантан филм. Кроз гужву се једва пробио један шездесетогодишњак и пошао уза стенице. Одједном, неко је узвикнуо: „Неки човек умире”! И стварно, човек је умро, онај који је тек што је прошао кроз гужву.

То је уједно била друга његова смрт. Прву, литералну смрт, он је доживио негде у Албанији, за време док се српска војска повлачила испред моћније аустроугарске.

Из матичне књиге умрлих Ваљевске цркве сазнајемо која је то личност тако лагано напустила овај свет, после

ДЕСЕТ ГОДИНА СА ВАМА

Кафе „32”

доста бурног живота, који је њу бацао час овамо час тамо. Марљиво перо општинског матичара забележило је на страни 20, под редним бројем 143, да је у улици Андре Савчића број 2 преминуо Драгослав Ресимић, пензионер, рођен 10. октобра 1885. године у Чачку и да је иза себе оставио удову Лепосаву, са станом у улици Хајдук Вељковој број 29.

Драгослав Ресимић је био ретко интересантна личност, која је ушла у нашу ратну литературу.

Још интресантније је ко је писао о Ресимићу. Учинио је то београдски адвокат и књижевник Драгиша Васић. Некада социјалиста, прогоњен због својих напредних идеја, Васић се, неким необичним стицајем околности, нашао у покрету Драже Михаиловића и био друга личност тог покрета. Погинуо је почетком 1945. године. Према једној верзији заклале су га усташе. Истина, неки историчари већ ома скептично примају овакве претпоставке.

Одмах после првог светског рата, Драгиша Васић је у збирци „Утуљена кандила”, издање београдског издавача Геце Кона, 1922. године, објавио и причу „Ресимић добошар”. У то време Драгослав Ресимић, живео је у Ваљеву као војни мизичар. Нашао се увређен и тужио писца. Драгиша Васић се нашао на великој муци, доказујући да његов Ресимић нема никакве везе са нашим Драгославом Ресимићем, без обзира што се све слаже до у најситније детаље. Наиме, пише се о Ресимићу, добошару, а чика Ресимић је био добошар у пуку. Говори се о његовом оцу Јеремији, а и чика Ресимићев отац се тако звао. Чак се и место рођења слаже. Чика Ресимић је рођен у Чачку, а јунак приче Драгиша Васића у месту Ч. После свега Драгиша Васић је поново објавио исту причу, под истим насловом, у збирци приповедака које је издала Српска књижевна задруга 1929. године.

Какав је био чика Ресимић, то сада више није ни важно. Да је био наopak, сигурно је био, чим је „Полицијски гласник” још 1910. године објавио да га тражи Окружно начелство у Чачку „због извршеног кривичног дела”. Сигурно да то није било неко тешко дело чим се у потерници не назначује „да се именовани ухвати и под јаким стражом дотера”, како је то иначе за теже кривце писано. Али, мора да се нешто тешко био замерио Драгиши Васићу, када га је онако описао. Његови поступци су морали у ратно доба изгледати још тежи него у мирно, али се свакако може рећи да је Васић претерао.

Уосталом, ево шта пише Васић о чика Ресимићу: „На рапорту је пети војник. Раста малог, чупаве и улепљене косурине на огромној рохавај глави, кратких и кривих ногу, кроз које би се, кад стоји у ставу „мирно”, без муке провукао какав дебелко да се не очеше, толико је пространо О што га оне праве, у старом преправљеном копорану, са масном, некада црвеном јаким и тесним подофицирским чакширама, стално напред раскопчаним и без једног дугмета, добошар, мутавко Секула Ресимић. Нож му виси о дугачком бандиском виску. Замуцкује и очајно се мучи у говору, кад му се лице грчи, криви, кад страшно запиње, отвара и затвара велика жвалава уста као да зева, испушта речи с муком, задахом белог лука и с пљувачком која прска”.

Драгиша Васић пише да је Ресимић на рапорту зато што је провалио добош и у њему држао покрадену пилад из непријатељских кућа, тукао каплара, задоцнио на маршу, изгубио шаторско крило и маљцу.

Иначе, Драгиша Васић признаје и светле моменте Ресимића. Лутајући ноћу у „приватној патроли”, он је нашао код Иверка, пред саму битку на Гучеву, на неку нашу комору и известио команду. Сва срећа што је он то учинио, јер да није, свашта би било, пошто је наша команда мислила да су то непријатељске јединице.

Чика Ресимић је рано остао без оца, који је био трубач у истом пуку у којем је касније Ресимић био добошар. Први посао који је радио, био је везан за војску. Он је најпре носио, као бојацијски шегрт, бозу за војском. У деветнаестој години постао је општински добошар, а касније рабација војног лиферанта. Касније се активирао и постао војни добошар.

Шта је све тачно од онога што је Драгиша Васић навео о Ресимићу, ми не знамо, не можемо утврдити, нити ћемо утврђивати. Он је дуго година био Ваљевац и у нашем граду је и умро. Знамо да на њега у Ваљеву нико није закукао. Ни комшиљук, нити, пак, остала чаршија. Он је био омиљен не само у Злокућанима, где је станао, већ и у целом Ваљеву. Сатима је умео да прича, интересантно и живо, муцајући и тешко изговарајући речи. И данас има у Ваљеву грађана који умеју вешто да имитирају његово му-

цање. За чудо, чика Ресимић је лепо певао, нарочито старинске песме и никада певајући, није замуцкивао.

Чика Ресимић се и оженио Ваљевком, Лепосавом Станковић, рођеном 7. марта 1893. године у Ваљеву. Венчали су се 21. новембра 1934. године. Пензионисан је пре рата са 28 година службе, као нижи војни музичар прве класе.

Сутрадан по смрти, 13. јуна, по други пут је ова личност сахрањена, али сада стварно. Чак га је и свештеник опојао, али не и причестио и исповедио. Јер, у приповеци се говори да је одбио попа, са оним чувеним речима: „Бежи, попе, боље стојим код бога од тебе"! Његова сахрана тога топлог јунског поподнева, скромна али лепа, брзо се завршила, а присутни грађани разишли су се кућама, да упамте да су присуствовали погребу човека, који је „литерарну смрт" доживео читавих 35 година раније.

Борисав ВУЈИЋ

Нови колубарски мост

НОВИЈИ ПРИЛОЗИ ЗА САВРЕМЕНУ ИСТОРИЈУ ВАЉЕВСКОГ ШЉИВОГОРЈА

КАНУ ХИТА ПРЕМА ВИНОПАДУ

После различитих индивидуалних, али у најгорем случају најмање вишегодишњих припрема, на најбољем могућем месту, у Војводином салону хотела „Гранд", на најлепши начин, пред преко двадесетак виђених чланова и пробраних званица у Ваљеву је, не тако давно, утемељена КАНУ – Кафанска академија наука из уметности. Обраћајући се масовном скупу г. Радован Бели Марковић, и сам књижевник, а у КАНУ началник Одеља за хеланистику (ОЗАХ), нагласио је да ће само будућност КАНУ доказати колико нам је она итекако и у прошлости требала, док је хеланке дефинисао као природну последицу неприродног страха од увлачења унутрашњег непријатеља с доње стране.

Потом је, скоро једнодушно, одаслано Уопштење колегама бесмртницима из САНУ, са позивом да и они подрже програмирану казнену политику којом МЗК (Министарство за културу) коначно заводи ред у овој области друштвеног луксузирања. Запажено одсуство већег броја познатих фаворита за чланове КАНУ објашњено је изненадним, спонтаним доласком запослених ХОК (Холдинга Крушик) у пријатељску посету СОВ (Скупштини општине Ваљево). Закључак да се

сви кандидати обеју странки, који су због тога прву скупштину пропустили, воде као пропусни чланови усвојен је уз хладно предјело.

Већ са прве седнице ПУК (Привремене управне команде) КАНУ, одржане у Мегдан салону плуралистичке кафане „Краљевић Марко" упућен је захтев СЗП (Савезном заводу за патенте) за усвајање и заштиту новог и оригиналног цирло-система спајања столова у кафани. Сасвим у духу владајућег тренда нових растурања на старим просторима, цирло-каф-систем обезбеђује да годинама седите поред комшије за столом, а да га ниједном ваше очи ни у лудилу не виде. Велики проналазак!

Прва овојесења акција биће радно и свечано обележавање Петка, 13. септембра, СДБ (Светског дана баксуза), дакле ретких појединаца који се не дезинфикују алкохолом. Скоро упоредо с тим ОЗДИНОМ (Одељак за дневне и ноћне море) припрема оштар подсетник властима са ултиматумом да се доврши одлука НОО Ваљево из Године VII Конгреса о забрани држања живине у нашем граду, с акцентом на петлове ранораниоце. Елиминацијом ових последњих сви наши блаженопочивши и непрежаљени могли би се, бар ноћу, слободније укључити у предизборну кампању, па и саме изборе. Шта би учешће тих проверених, искусних кадрова за исход избора значило, не треба ни мислити.

И коначно, у оквиру редовне делатности, Служба заједничког издржавања заказала је уобичајени симпозијум посвећен контроли прошлогодишњих залиха и резултата овогодишње бербе, коју сви с разумљивим нестрпљењем очекујемо. Симпозијум носи радни наслов „КАНУ хита према винопаду" и одржаће се на лицу места.

С поздравом свим читаоцима „Тешњарског водоноше",

началник ОЗДИНОМ
Б. Лукић са малом киселом.

ЛЕПА ВАРОШ ВРШАЦ

Да ли сте били у Вршцу? Ако јесте, признајте да овај наслов у целости одговара, а ако нисте – дођите да се уверите!

Овај град је очовечен богатом историјом и традицијом, опточен лепотом разноврсне природе, осмишљен делима уметничке вредности и свим оним што чини смисао свакодневнице, живота и живљења. Вршац је један од оних градова који својом патином и сликовитошћу подсећа на

протекло доба, али зато, многим новим блоковима кућа, улица и индустријским зонама наглашава да овде буја живот новог времена. Смештен у подножју и на падинама Вршачких планина, са којих се спушта свеж ваздух шума и дах винограда, овај град лепотан у себи сликовито одражава и прошлост и савременост. Бројна стара здања разноврсних стилова и низ институција чувају једну од најзанимљивијих културних историја међу војвођанским градовима. Међутим, Вршац све више добија и обележја савременог града, са разноврсном привредом и врло значајним друштвеним делатностима. Његови житељи са поносом истичу да је тачна честа констатација – Вршац је сликовитији и привлачнији од многих панонских градова.

ПОЛОЖАЈ Вршца, у односу на друге војвођанске градове, по много чему је изузетан и врло занимљив. Смештен је на ивици Панонске низије, у југоисточном Банату, 86 km североисточно од Београда и на самој граници према Румунији. Недалеко је од природног феномена Делиблатске пешчаре, наслонен на аутохтоне Вршачке планине – град и његову околину карактеришу разноврстан рељеф, особена клима са великим годишњим температурним разликама и снажном кошавом, као и разнолики и богати биљни и животињски свет.

СМЕСТИО се баш згодно овај град – у равници и на обронцима свога Брега. На његовој територији су: и рит и низија и узвишења. Има и широке улице, и уске криве сокаке и праве градске делове и чисте сеоске квартове. И све тако – нешто посебно и чудно, особено и занимљиво. Вршац је град контраста, посебног стила, а јединственог и изузетног миљеа. Прохујало време и многе генерације оставише трага од свог појединачног, а у већини случајева од тзв. колективног духа. Паметни људи из минулог времена лепо су распоредили где ће шта бити и како смештено у овом граду: Градска кућа, цркве, школе, улице, гробља, железничка станица, касарна. Знано се место болница и апотека, винограда и паркова, кафана и пијаца, занатских радњи и трговина. Одређене су главне контуре града, па зато није било тешко у нашем времену извршити корисне допуне и измене – изградња стадиона, подизање објеката у индустријским зонама, локација нових стамбених блокова.

ОБЕЛЕЖЈА града су синтеза племените прошлости и њихове актуелности у нашем времену. Вршац се обично представља са три ликовно уобличена знака: **Кула, грожђе и манастир Месић**. Иако су различити, али и реални, заједнички им је непознат настанак. Не зна се ни приближно година изградње Куле, а још се мање зна о римском утврђењу на чијим је темељима подигнута. Када је реч о грожђу онда се само констатује – од Дачана и Римљана до наших дана овде се узгаја винова лоза. Међутим, остана запис да је 1494. године двор угарског краља Ладислава II купио буре вршачког вина. Нема поузданих података о изградњи манастира Месића. Три историчара претпостављају да је сазидан чак 1030. године, па би по томе Месић био најстарији православни манастир у нас.

ГРБ ГРАДА је у облику печата и саставни је део Повеље из 1804. године, са ликовним симболима – Кула, виногради и ознака која представља успону на сељачку побуну против Турака из 1594. године и легендарног вођу устаника Јанка Халабуру.

АРХИТЕКТУРА града је посебно занимљива и углавном очувана. Својом разноврсношћу и лепотом истичу се нарочито мотиви на фасадама старих вршачких кућа. Протекло време оставило је већи број историјских споменика, међу којима се нарочито истичу: Градска кућа, Епархијски двор, Стара апотека, Стеријина кућа, зграда „Два пиштоља“, Конкордија, капела св. Рока, Успенска и Саборна црква, римокатоличка црква. У разним деловима Вршца постоје бројни споменици истакнутим личностима овога града.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ својим делима прославише овај град. Из плејаде ових Вршчана, поменимо само

неке: Јован Стерија Поповић – отац српске драме; Паја Јовановић – велики сликар доба српског реализма; Гаврило Пекаровић – први педијатар у нас; Драгиша Брашован – познати архитекта; Бора Костић – шаховски велемајстор; Жарко Зрењанин – народни херој; Васко Попа – савремени песник.

СТАЛНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ су саставни део обележја овога града. „Дани бербе грожђа“ одржавају се од 1956. године, а Фестивал фолклорних традиција Војводине од 1976. Шаховски турнир „Меморијал „Боре Костића““ одржава се сваке друге године, док се ликовна манифестација „Награда сликара Паје Јовановића“ организује сваке године у мају. Одскора у истом месецу Књижевна општина додељује европску награду за поезију, а одржава се и Југословенски фестивал видео радова.

ДАН ОСЛОБОЂЕЊА прославља се сваког 2. октобра.

ДАНАС је Вршац град са око 40.000 становника, седиште општине која има 22 села и укупно 60.000 житеља. Општина се простире на површини од 801 km², а од тога Вршачке планине заузимају 165 km². Површина града износи 9 km², са 170 улица, 13 тргова, 1 булеваром – укупне дужине од 90 km. Надморска висина у центру града је 94 m, Кула је на 399 m, а највиша тачка на Вршачким планинама је Гудурички врх – 641 m, што је и највиши врх у Војводини.

Дођите и уверите се да је наш Стерија био у праву када је узвикнуо: „ВРШАЦ – ЛЕПА ВАРОШ!“

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ЦЕЗА

THE HAWAII BAND

На плакату којим је Ваљевски спорт-клуб „Будућност“ позивао суграђане на свој велики концерт са играчком у Гранд-хотелу, заказан за 7. март 1931. године, најављено је поред осталог и то да ће свирати Музички збор (цзз) „Хаваји“. То је могао бити први – бесумње је један од првих – јавних наступа ове музичке дружине. На ту претпоставку упућује податак да је Ваљевски аматерски цез „Хаваји“ основан управо те 1931. године што свакако не би требало доводити у сумњу јер је та чињеница била урежана и на печату „Хаваја“. Могуће је, истина, да би опсежнија истраживања могла и прецизније одредити време, можда чак и тачан датум оснивања оркестра.

Са овим у вези требало би рећи и то да је ваљевски цез-оркестар „Хаваји“ међу најстаријим музичким саставима у Србији који се бар декларишу као извођачи цеза. Нема засад података ни о једном другом таквом тадашњем оркестру у унутрашњости Србије. Уосталом, цез се у Југославији и јавио тек десетак година пре тог концерта у „Гранду“, а у Београду први овакав састав настао је 1927. године (студентски оркестар „Мики-цез“).

Након 7. марта 1931. учествовао се у „Гласу Ваљева“ појављују вести и огласи о учешћима Хавајаца на разним приредбама, свечаностима и забавама. Редовно се притом истицала и њихова популарност. У приказу концерта Ваљевског певачког друштва „Чика Љуба“, одржаног 1. маја 1932, посебно се истиче да је велики успех на тој приредби постигла музичка секција овог друштва, Цез Хаваји, који је после концертног дела одушевио публику – нарочито ону млађу – извођењем најновијих шлагера. Непотписани сарадник „Гласа Ваљева“ констатује да су за кратко време симпатични Хавајци показали „доиста сјајан успех“. Крајем 1931. а затим и почетком 1934. „Хаваји“ су учествовали на концертима у корист листа „Глас Ваљева“. Самостално „Хавајско вече“ у пивници „Србија“ у корист оболе-

НАКИТ
ОД ЗЛАТА И
ДИЈАМАНТА
ИЗ ИЗРАЕЛА
Парфимерија „Нарпис“
на Десанкином Венцу

I.D.C.

лог учитеља Драгутина Илића приредили су 25. јуна 1933. године. Итд.

Уз забелешке у новинама о постојању у Ваљеву оркестра „Хаваји“, и о његовом саставу, сведоче и понеке сачуване фотографије из тог доба. Мало која од њих носи и ознаку времена свог настанка ускраћујући нам тако могућност праћења промена у саставу оркестра.

Једну фотографију „Хаваја“ објавио је Бора Вујић у књизи „Записи о Старом Ваљеву“ наводећи уз њу да је то први састав Хавајаца. На њој су: Миле Јевтић Мутап, Брана Васић, Јеленко Веселиновић, Тадија Тадић, Тоша Бранковић, Љубиша Бојић, Момчило Матић и Милорад Марјановић – Миле Лисац.

На другој фотографији, уступио нам ју је својевремено брат Бране Васића Миша, снимљен је седмочлани састав „Хаваја“. Од претходне она се разликује и друкчије исписаним називом оркестра на бубњевима. У првом случају стоји THE HAWAII BAND, а у другом HAWAII JAZZ. Ту су Лаза Ристовић (бубњеви), Тоша Бранковић (контрабас), Миле Марјановић (бенцо), Јеленко Веселиновић (хармоника) и Брана Васић (саксафон). Нисмо успели да идентификујемо трубача и једног од хармоникаша.

Међу фотографијама, изложеним у ваљевском Народном музеју, стоји и фотографија десеточланог састава „Хаваја“ на којој је податак да је то секција Ваљевско певачког друштва „Занатлија“. Судећи по томе, она је из нешто доцнијег времена, јер су „Хаваји“ испрва били у саставу „Чика Љубе“. У „Занатлијином“ окриљу остали су до одласка у Београд Живорада Грбића, гимназијског наставника музике, човека који је за музику у Ваљеву учинио више него било ко други, пре и после њега. Изгледа да су се тада вратили „Чика Љуби“ да би касније извесно време били и при „Абрашевићу“.

Поред Ваљева „Хаваји“ су понекад свирали и у оближњим варошницама. Ишли су и у Београд, Крагујевац,

Смедеревску Паланку, Зајечар... Лета су већма проводили на Дивчибарама. Бока Лома је објавио 1989. у књизи „Дивчибаре“ фотографију овог цез-оркестра, снимљену у том излетишту. На њој су петорица музичара: Тоша Бранковић, Јеленко Веселиновић, Миле Марјановић, Лазар Ристовић и Дуле Караклајић. Са Дивчибара имамо и њихову фотографију, снимљену пред шатором у којем су коначили. О музицирању Хавајаца на Дивчибарама, у хотелу Здравственог друштва у време док му је закупац био Крста Остојић, Лома пише: „Одмах пошто је почео са радом чика Крста је запазио да гостима, поред одличне хране и изврсног пића, треба пружити и разоноду. Он је то учинио на најбољи могући начин. Ангажовао је најквалитетнији ваљевски музички састав цез „Хаваји“, у коме су били изврсни и свестрани музичари. Шеф овог оркестра био је Јеленко Веселиновић, студент права и свршени ученик средње музичке школе, који се поред тога што је изврстан виолиниста и хармоникаш са врло богатим и квалитетним репертоаром, бавио и компоновањем лепих и мелодичних шлагера. Стални састав оркестра су чинили: Миле Марјановић – Лисац, који је свирао бенцо (то је био први а и последњи инструмент ове врсте у Ваљеву), Лазар Ристовић, певач изванредно пријатног гласа и бубњар, басист Тоша Бранковић, виолинисти Мића Несторовић и Жарко Грачанин и басист и трубач Бора Грачанин...“

Уз музичаре који су овде већ споменути, кроз цез-оркестар „Хаваји“ прошли су Драгомир Ђенић и Слоба Обрадовић. Сви су били солидног образовања. Музички међу њима су, по образовању, најбоље стајали Јеленко Веселиновић и Брана Васић. Брана је студирао Трговачку академију у Бечу и напореда учио и музику. Он је, вероватно, и био најупућенији у музичке преокупације оновремене европске градске младежи. У Ваљеву је био запослен у банци и у „Јабланици“ као шеф рачуноводства. Јеленко Веселиновић је по завршеној гимназији уписао право, али му је

ВРЕДНОСТ
СА КОЈОМ СТЕ
СИГУРНИ ЗАУВЕК
У парфимерији „Нарцис“
на Десанкином Венцу

I.D.C.

музика била привлачнија. Завршио је Средњу музичку школу „Станковић“ у Београду и музиком се професионално бавио до пензионисања. Он се пред рат одвојио од Хавајаца и основао сопствени професионални састав. Живи у Чачку. Лаза Ристовић је био службеник банке и општине, Миле Марјановић, Тоша Бранковић и Драгомир Ђенић обућарски радници, а Момчило Матић дипломирани фармацеут. Већина их је извесно оркестарско искуство имала и пре настанка „Хаваја“ музицирајући у Занатлијском тамбурашком оркестру или Градком грађанском оркестру.

Од инструмената „Хаваји“ су имали виолину, бенцо, контрабас, саксофон, бубње, тамбурицу, трубу, хармонику. Клавирска хармоника, коју је набавио Јеленко, једна је од првих те врсте у Ваљеву.

Основу репертоара оркестра чинила је музика за игру али је, тврди Јеленко Веселиновић, било и покушаја да се свира цез и да се импровизује на мотиве наших народних мелодија да би се тако створило нешто ново. Музичку литературу набављали су претплатом на издања неке фирме у Бечу која им их је уредно достављала.

Иако су „Хаваји“ више по називу него по музици коју су изводили били цез-оркестар, његово оснивање и постојање мора се сматрати зачетком цеза међу Ваљевцима. Употпуњеује се тим сазнањима и слика, још увек одвећ бледа, и о појави цеза у Србији.

Здравко РАНКОВИЋ

(Цртеж Милоја Митровића)

(ПО)НЕКАД У АВГУСТУ

Старе вести

ОПЕТ КИШЕ

У ВАЉЕВУ, 24. Јулија. Вашар је овде свршен, трговци се јошт јуче разилазити почели, а данас су отишли сви, и Ваљево је добило сада опет своју природну тишину. Као што сам вам прекјуче писао, вашар је био сасвим рђав: јуче је опет вас дуги дан киша падала, и данас такође. Не престано киша ова не само је вашар покварила, него и пољима, а особито вароши много нашкодила. Трава, која је покошена, пропада сасвим, а и рана, која је већ за жетву приспела, не може од кише да се прибере, па ће од ње много пропасти. Воде су се јако разлиле, а како варош наша

лежи међу две воде и под брдима, с који се вода управо на њу слива, то можете себи представити, каква опасност нама грози у овако доба, где непрестано киша пада. Положење вароши наше заиста је незгодно, и ми ћемо од воде кад тад љуто страдати. Варош наша као што рекох, лежи под брдом удаљена од сваког друма, и тако рећи усамљена, и сама пошта одавде не иде никуд даље, већ се враћа натраг. У оваквом стању можемо себи ласно разтолковати зашто се Ваљево тако слабо подиже, и управо рећи иза свију вароши натраг заостаје. Сам Уб и Палез далеко су напреднији од Ваљева, а то све чини друм, куда свет пролази. И Ваљево би се подићи могло, кад би људи хотели своје безвкусне старе куће жртвовали, па да се иселе тамо даље од цркве к кули. Ово би нарочито могла учинити стара варош, то јест она страна под брдом преко Колубаре, јер она онајвише од воде и страда. Код куле се састају два друма – београдски и шабачки, недалеко је и лознички, куда свет непрестано пролази, а вода догде не може се никад разлити. Кад би се овде варош населила, јамачно би се за врло кратко време јако подигла.

(Србске новине, 2. август 1851)

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Оно многобројно саучешће при погребу нашег сина

ЈОСИФА

како од стране чиновништва: начелства, среза, окружног и општинског суда, професора са децом, тако свега осталог грађанства, побуђује нас, да овим путем изјавимо свима нашу топлу родитељску благодарност.

Фрања и Сидонија Рајт
(„Гласоноша“ бр. 50, 16. август 1885)

ОГЛАСИ

Јављам пошт. грађанству да сам од 1. Августа о. г. отпочео

Правозаступнички рад.

Стан ми је за сада у кући г-ђе Стане удове пок. Владимира Даниловића.

Савесним и заузимљивим радом стојим пошт. грађанству на услузи.

С поштовањем,

Стерија Воденлић
јавни правозаступник за окр. ваљев.

СТАРАОЦИ масе умрлог Митра Ковачевића, даваће масену МЕХАНУ звану „Париз“, постојећу у овој вароши на угледном месту под кирију за једну или више година на дан 20. Августа пред кафаном Светислава Крунића јавним надметањем, где се и услови могу видети. Механа се даје од 1. Новембра т. г.

(„Ваљевски глас“, бр. 11, 9. август 1889)

ОГЛАСИ

ГОСТИОНИЦА „КАСИНА“

1-ог реда у Ваљеву, на угледном месту, издаје се под кирију од 1. Новембра за једну или више година на дан 10.

Графичко-књиговезачка радња ГРАФИЧАР
Брзо, квалитетно, јефтино – све услуге графичара и
књиговесца
ГРАФИЧАР – Бирчанинова 6 ТЕШЊАР

Септембра ове године јавним надметањем пред истом кафаном, где се и услови могу видети.

(„Ваљевски глас“, бр. 14, 20. август 1889)

ДОМАЋЕ ВЕСТИ

17. о.м. преминуо је у Шапцу А.А. Славуј, власник прве штампаре шабачке и многогодишњи власник и уредник „Шаб. Гласника“.

(„Ваљевски глас“, бр. 15, 23. август 1889)

ДОМАЋИ ГЛАСОВИ

Данас као на дан рођења Његовог Величанства краља нашег, после свечане службе у цркви и војног парада примаће честитања дивизијар пуковник г. С. Луковић.

Заступништво општине отправило је у име становника ове вароши адресу Његовом величанству. Довече биће осветљење.

Одбор официрске читаонице приређује данас у 8 и по часова у гостионици Рад. Лазића забаву са игранком на коју су позвани гости.

После подне од 3 до 6 сати биће свечано гађање и дељење награда на овд. стрелишту.

ОГЛАСИ

КАО ПРИВАТНИ ИНЖИЊЕР и предузимач, припео сам у Ваљево и са станом сам за сад у гостионици Рад. Лазића. Као стручњак нудим се поштованом грађанству за израду разних грађевинских планова и то како архитектонских тако и индустријских. Примам као предузимач у израду грађевине сваке врсте, све по најмодернијем укусу.

Израђујем регулационе и нивелационе планове по методи полигоно тригонометријској, премеравам земљишта, трасирам и примам на израду нове путеве по врло умереној цени.

Ово дајем јавности и молим поштовано грађанство да ми поверава израду поменутих послова.

ЈОВАН ДР. БАРТИЋ
приватни инжењер и предузимач.
(„Ваљевске новине“, бр. 53, 2. август 1892)

Јављамо поштованом грађанству да смо узели под закуп кафану звану:

КРАЉЕВИЋ МАРКО

Од данас па за три године, и исту смо одпочели радити 23 овог месеца а снабдели смо се добрим пићем и услугом.

Молимо грађанство за посету.
Ваљево 1892. год.

Браћа Симићи
(„Ваљевске новине“, бр. 56, 23. август 1892)

Ако идете у Штутгарт отиђите и у BÜR BAR

КОД ВАСЕ ВАЉЕВЦА

Леонард плац 20

ПРОИЗВОДНИ ПРОГРАМ: вијачна роба, грађевинске машине, дрвнотрерађивачке машине, пољопривредне машине, опрема за руднике, опрема за хемијску индустрију, опрема за текстилну индустрију, израда и обрада предмета од метала.

ТРГОВИНА: увоз-извоз, на мало и велико – пољопривредне машине, грађевинске машине, грађевински материјал, електро-материјал, апарати за домаћинство.

ТРАНСПОРТ: у земљи и иностранству, шлеперима и камионима носивости до 26 тона

ДИСКОНТ: јефтино „ваљевско“ пиво 0,5 – 9,9 дин. и 0,3 – 8,5 дин.; брашно ТИП-500 – 9 дин.; шећер-кристал – 16 дин.; сточно брашно – 4 дин.

ПРОДАЈНА МЕСТА: Ваљево: Мише Дудића 2 и 15. септембра 12

ПРЕДСТАВНИШТВА: Београд, Нови Сад, Сарајево

ТЕЛЕФОНИ: 014/ 25-090, 35-808, 34-233;

ТЕЛЕФАКС: 014/35-808

PROIZVODNO-PROMETNO-TRANSPORTNO PREDUZEĆE

СЛАВИЈА-КОМЕРЦ

Е К С П О Р Т - И М П О Р Т

14000 VALJEVO
Ul. M iše Dudića 2

Tel. 014/25-090

Telefax 014/35-808

Žiro račun 63900-601-8105 SDK Valjevo

Matični broj 7579772

Вршац

У виноградаревој руци
Пруженој из облака
Златан грозд

У једном зрну кула од кукуруза
У другој чаробан брег
У трећој равница мајка

У осталим зрнима
Улице заспале у подне
И последње неукроћене гајде
Веће него Градска кућа

И неки високоучени звоници
И пшенични двори и школе тишине
И радионице људи-пчела

Виноградарева рука помаже
Грозду да зри
И брани га од птица златокрадица

(На Брегу, у кући Каначких,
у лето 1972)

Васко ПОПА

ПОЗДРАВ ДОМАЋИНУ

Из Вршца стиже глас

Долазимо вам у госте у ово тешко време када недостаје бар мало животне радости и забаве, у време економске кризе и прекинутих многих привредних токова. Обострана је жеља и намера да покушамо надокнадити оно што је насилно поремећено у нашој жељи, јер – живот тече даље у свим својим неминовностима.

У знаку препознавања наших градова – прво нам је слово исто, а у распознавању – много тога нам је заједничког. И географски – једнако смо близу нашем главном граду. Имамо подударне тачке у историји, духовном и световном животу. Тако је у многим сферама егзистирања и трајања у нашим старим градовима. Сличне су нам и привредно-културно-туристичке манифестације –

ви имате „Тешњарске вечери” у време Велике Госпојине, а ми „Бербу” кад је Мала Госпојина.

Природно је што се и разликујемо по менталитету, обичајима и наравима. Кроз векове печат нам ударише и дадоше обележја и положај под небеском капом и многа насилна раздвајања. Ви планинци, у помало бреговитом Ваљевоу, а ми равничари, са падина Вршачког брега. Ви ракијаши, а ми винопије, ви традиционалне подвалације, а ми Кир Јањини потомци, тј. непоновљиве циције. Код вас беше сеча кнезова, а код нас дуго трајше политички одстрел. Има и сличности у нашим разликама. Као што ви љубав делите са Шапчанима и ми исто тако са Белоцкранима. Више нико не зна када се заче и докле ће трајати. И још много тога уз и низ наше улице...

Вашем позиву радо смо се одазвали да у оквиру „Тешњарских вечери” будемо ГРАД У ГОСТИМА.

У доброј намери и чиста срца Вршац искрено поздравља Ваљево!

Мијо ЛОНЧАР

ТЕШЊАРСКИ ГЛАСОТРОША

Заједничко издање Туристичког савеза Ваљево
Радио Ваљево и Ваљевске гимназије

Припрема
РЕДАКЦИЈА РАДИО ВАЉЕВА

Излази у дане Тешњарских
вечери

Цена 15 динара

Уредници
Здравко РАНКОВИЋ
Бранко ВИЋЕНТИЈЕВИЋ

Штампа
Графичко-издавачко предузеће
„Милић Ракић”, Ваљево